

פרשת שופטים

" כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבָתָהּ בָּהּ " (דברים י"ב)

לפני הכל:

פרשתינו היא דוגמא מצויינת, לפער בין חיי התורה שאנו חיים היום לבין המציאות אותה מכתיבה התורה. בפרשה: פרשת מינוי שופטים וסנהדרין, מצוות הנבואה, פרשת המלך, פרשת ערי מקלט, מצוות הלוי, מתנות כהונה, דיני מלחמת מצווה ומלחמת רשות והלכות עגלה ערופה. המשותף לכל המצוות הללו הוא, מצד אחד, הפן הציבורי ואחריות המנהיגים. אך יתרה מכך, יש כאן התוויה לחיים אחרים לגמרי. כפי שאומר הרב קוק:

"על ידי התרחקות מהכרת הרזים באה ההכרה של קדושת ארץ ישראל בצורה מטושטשת. על ידי ההתנכרות אל סוד ד' נעשות הסגולות העליונות של עומק החיים האלהיים לדברים טפלים שאינם נכנסים בעמק הנשמה, וממילא יחסר הכח היותר אדיר בנשמת האומה והיחיד, והגלות מוצאת היא חן מצד עצמותה; כי למשיג רק את השטח הגלוי לא יחסר שום דבר יסודי בחסרון הארץ והממלכה וכל תכני האומה בבנינה. יסוד צפית הישועה הוא אצלו כמו ענף צדדי שאיננו יכול להתקשר עם עומק הכרת היהדות, וזה בעצמו הוא הדבר המעיד על חסרון-ההבנה שיש בשיטה-מעטת הלשד כזאת.

לא שוללים אנחנו כל מין ציור והבנה המיוסד על ישרות ורגשי דעה ויראת שמים באיזו צורה שהיא, רק את אותו הצד ששיטה כזאת תחפוץ לשלול את הרזים ואת השפעתם הגדולה על רוח האומה, כי זהו אסון שאנו חיבים ללחום אתו, בעצה ובתבונה, בקדושה ובגבורה. (אורות פרק ב')

ננסה להבין את דבריו.

הרב קוק אומר שאם אנחנו מתרחקים מ'הכרת הרזים', לא נוכל להבין את מעלתה וקדושתה של הארץ. ועוד: אם נתנכר 'אל עומק החיים האלווקיים' אזי כל היהדות הופכת לדבר טפל ופרקטי שלא חודר אל הנשמה.

מהם 'הרזים' ו'עומק החיים האלווקיים'? בדיוק הרשימה שמופיעה בפרשה! ישנם דברים שהם מעבר לצד ההלכתי, פרקטי, יבש של המצוות. ישנם דברים שהם מעבר למצווה, הם מהות. מציאות אחרת. מי שחושב שה'יהדות' מסתכמת באוסף של מצוות-מה מותר ומה אסור- ולא מבין שישנה רמה אחרת: עולם עם מקדש, עם סנהדרין, עם מלך ועם נביאים, מפספס את עיקר עולם התורה! ואז מה שקורה זה: שהאדם אוהב את הגלות (כי אפשר להיות יהודי טוב, גם בחוץ לארץ..), הוא איננו שואף לגאולה, לנבואה או למקדש או לישועה בכלל (כי הוא לא מבין ש'הארץ וההמלכה הם עומק היהדות) ומסכם הרב קוק, שמי שכך חושב 'דבר זה מעיד על חסרון-ההבנה' ושיטה זו היא מעטת הלשד'.

אמנם הרב קוק מדגיש, שאין לזלזל במי שלא מבין או לא דורש 'את הרזים ואת השפעתם הגדולה על רוח האומה'- כל עוד זה בא מתוך יראת שמים. אך מי שמנסה למנוע ולשלול את עיקר עולם התורה 'חיבים ללחום אתו, בעצה ובתבונה, בקדושה ובגבורה'.

יהי רצון שנזכה להבין ולחיות על פי המציאות הזו!

פרשת שופטים

"כִּי בְעִיר מְקַלְטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ
אֲחֻזָּתוֹ"

פרשת ערי מקלט היא אחת הפרשות המבוארות ביותר בתורה. הציווי מופיע גם בפרשת משפטים בהרחבה בפרשת מסעי, בפרשת ואתחנן מופיעה הבדלת הערים ושוב בפרשתינו. ולמרות זאת ישנם הרבה שאלות בנושא ונתמקד בחלקם בקיצור:

ליל שבת (הלכה)

מדוע גולים לעיר מקלט? בפרשת משפטים מובא בפרשת מסעי נאמר "ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה והיו לכם הערים למקלט מגואל" - כלומר, לכאורה, כל סיבת הגלות, או ליתר דיוק הבריחה אל עיר המקלט היא הגנה מפני גואל הדם שרוצה לנקום את מות קרובו. כך גם במשנה: "רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם - רבי יוסי הגלילי אומר מצווה ביד גואל הדם ורשות ביד כל אדם, רבי עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם חייבים עליו (אם הרגו אותו)". אך מעיון בדברים נראה שיש סיבות נוספות לגלות הרוצח. אך איך זה מסתדר עם העובדה ש: נאמר "בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול", וכי מובטחים אנו ש"חום לבבו" של גואל הדם מפסיק במות הכהן הגדול? ומה עם הכה"ג מת, יום אחרי שגלה? ומה תגידו על המשנה הבאה: "שכהן גדול שהרג, אדם שהרג כה"ג או אדם שנגמר דינו בלא כה"ג - גולים ואינם יוצאים מעיר המקלט לעולם - "שם תהא דירתו, שם תהיה מיתתו" אך המעניין מכל - "שם תהא קבורתו"!? אז מה הסיבה האמיתית לגלות?

פרשת שופטים

סעודת שבת (מחשבה)

בפסוקים לעיל, אנו רואים שהרוצח נשאר בעיר מקלטו עד מות הכהן הגדול. מה הקשר? על פי האברבנאל, שכאשר גואל הדם רואה שגדול הדור, הכה"ג, מת - הוא נרגע ומבין שאם הוא מת, כך דרך הארץ וסוף כל אדם למות. אפשר להסביר את תירוץ זה בשני אופנים. ההסבר הפשוט, שסוף גם הרוצח למות אך נראה שהנחמה היא גם בזה שבסופו של דבר קרובו הלך בדרך כל הארץ.

רש"י מביא שני הסברים: "הכהן הגדול בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים, אינו כדאי שיהא לפני הכהן הגדול" - לפי טעם זה הרוצח הוא זה שאינו ראוי ולכן צריך לגלות, אך ברגע שמת הכהן הגדול שוב "מתאזן" המצב והוא יכול לצאת מעיר מקלטו. לטעם השני, נראה שהחסרון הוא בכהן גדול - "לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו". במשנה מובא "שאמותיהם של כהנים גדולים מספקות לרוצחים מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו". על כך שואלת הגמ' וכי אם היו מתפללים האם תפילתם היתה מתקבלת והרי זו קללת חינוך? אלא שמתרצת הגמ' "שהיה להם (לכהנים הגדולים) לבקש רחמים על דורם ולא בקשו".

מתוך פרשתינו ומקורות רבים נוספים אנו יודעים שיש לכהנים גם תפקיד חינוכי. אחריות הכהן הגדול כ"ראש המוחנכים" מתבטאת ביותר מ"סתם" 'שהיה לו להתפלל שלא תארע תקלה' אלא שהוא היה צריך בפועל לחנך שדבר כזה לא יקרה. ולכן "תלמיד שגלה מגלין רבו עימו".

ולכן, על פי תירוצו השני של רשי- הסיבה שכל הרוצחים מתפללים על הכהן הגדול שימות, זאת כיוון שהוא אשם בכך שהם שם! איך עדיין נשאל- כיצד אפשר להתפלל ולחנך- הרי זה רוצח בשגגה?

פרשת שופטים

סעודת שבת (מעשה)

אז מהי בדיוק השגגה עליה אנו מדברים? (שימו לב, כמה פסוקים בתורה מוקדשים להסברת 'השגגה' - "בפתע", "בלא איבה", "בלא צדיה", "והוא לא אויב לו" "בלא ראות", "לא מבקש רעתו", אשר לא צדה", "בבלי דעת" "והוא לא שונא לו מתמול שלשום"...) .

שימו לב למקורות הבאים:

א. משל הקדמוני (מופיע ברש"י וגמרא): "מעשה בשני בני אדם אחד הרג שוגג ואחד הרג במזיד ולא היו עדים בדבר שיעידו, (ולכן) זה לא נהרג וזה לא גלה, והקב"ה מזמנן לפונדק אחד, זה שהרג מזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות נמצא זה שהרג בשוגג - גולה, וזה שהרג במזיד - נהרג".

ב. מספר ערי המקלט: "את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלוש הערים תתנו בארץ כנען". חלוקת ערי המקלט בין עבר הירדן המזרחי למערבי אינה פרופרציונלית. מדוע בעבר הירדן, שם נמצאים תשעה וחצי השבטים ישנם רק שלושה ערי מקלט ואילו גם לשניים וחצי השבטים האחרים יש ג' ערים. מתרצת הגמרא: "אמר אביי, בגלעד, שכיחי (=מצויים) רוצחים . מה ראינו כאן? מתוך המקור הראשון למדנו שני דברים חשובים. האחד, זה שהרג בשוגג, הרג פעמיים! יתרה מכך, מדגיש המדרש, כשם שהרוצח במזיד - עונשו מוות. עונש הרוצח במזיד - עונשו גלות!

מן המקור השני עולה קושיה חזקה. מה הקשר בין זה שיש בגלעד הרבה רוצחים, לבין זה שיש הרבה ערי מקלט, הרי מדובר בשגגה? אלא שצריך להבין אחרת את ה'שוגג'.

המהר"ל מדגיש, שהשוגג, אמנם לא רצה להרוג את זה שלפניו. אך הוא אדם שמזלזל בחיי אדם! אדם כזה יתכן והרוג פעם, או אפילו פעמיים. כי כל התנהגותו היא הפקרות. כאן נכנס תפקידו של הכהן הגדול - לחנך. לחיי קדושה ואחריות על מעשיך. במידה וזה לא הצליח, נשלח ה'רוצח' אל עיר המקלט, על מנת להתחנך! ולכן עיר שרובה רוצחים אינה קולטת! שם אי אפשר יהיה להתחנך!

(ועכשיו למעשה - קשרו את כל הנ"ל לזהירות בדרכים...לאחריות של כל אחד מאיתנו מצד אחד ולאחריות המנהיגים והמחנכים מאידך.)

לסיכום:

"על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים". שלושתם משתקפים בכהן הגדול- המחנך הגדול של הדור שנמצא כמעט כל חייו בהר המוריה "שמם יוצאת הוראה לעולם". האיש שנמצא בראש העובדים במקדש, והוא העושה את סדר העבודה ביום הגדול והנורא. וכמובן, שהוא כהן מזרעו של אהרן "אוהב שלום ורודף שלום". שלושה יסודות אלו נלמדים מתוך פרשת ערי מקלט. אדם שכולו "עסוק בתורה", עובד את ה' בלבב שלם ומעל הכל הינו איש של חסד - הוא ההפך הגמור מאותו אדם שגולה לעיר מקלט.

פרשת שופטים

החידה!

איזה תנאי צריך להיות גם בעיר מקלט, גם
בעגלה ערופה וגם בבן סורר ומורה
שבלעדיהם אי אפשר יהיה למצוות את הדין,
בכל אחד מן המקרים?

ומה הקשר לדברי התורה של השבוע?

